Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 4 października 2024 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Konfiskata korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa – Decyzja ramowa 2005/212/WSiSW – Dyrektywa 2014/42/UE – Zakresy stosowania – Krajowe postępowanie karne, które może doprowadzić do konfiskaty mienia uzyskanego niezgodnie z prawem – Brak stwierdzenia popełnienia przestępstwa – Konfiskata bez wyroku skazującego – Powody inne niż choroba lub ucieczka

W sprawach połączonych C-767/22, C-49/23 i C-161/23

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunał konstytucyjny, Łotwa) postanowieniami z dnia 8 grudnia 2022 r., 31 stycznia 2023 r. i 14 marca 2023 r., które wpłynęły do Trybunału, odpowiednio, w dniach 12 grudnia 2022 r., 1 lutego 2023 r. i 16 marca 2023 r., w postępowaniach:

1Dream OÜ,

DS,

DL,

VS,

JG (C-767/22),

AZ,

1Dream OÜ,

Produktech Engineering AG,

BBP,

Polaris Consulting Ltd (C-49/23),

VL,

ZS,

* Język postępowania: łotewski.

Lireva Investments Limited,

VI,

FORTRESS FINANCE Inc. (C-161/23),

przy udziale:

Latvijas Republikas Saeima,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Arabadjiev, prezes izby, L. Bay Larsen (sprawozdawca), wiceprezes Trybunału, T. von Danwitz, A. Kumin i I. Ziemele, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Pikamäe,

sekretarz: I. Illéssy i S. Spyropoulos, administratorzy,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 15 kwietnia 2024 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu 1Dream OÜ – S. Bērtaitis, advokāts,

– w imieniu VS, DL, DS – A. Jaunzars, advokāts,

– w imieniu JG – I. Nikuļceva i A. Voroņko, advokāti,

– w imieniu AZ – R. Valdemārs, advokāts,

– w imieniu Produktech Engineering AG – T. Krūmiņš i L. Liepa, advokāti,

– w imieniu BBP – A. Rasa, advokāts,

– w imieniu Polaris Consulting Ltd – A. Liepiņš, advokāts,

– w imieniu VL – L. Lielbriede, advokāta palīdze, i S. Oborenko i E. Rusanovs, advokāti,

– w imieniu ZS – A. Ņikiforovs, jurists,

– w imieniu Lireva Investments LTD – A. Rasa, advokāts,

– w imieniu VI – D. Siliņa, advokāte,

– w imieniu FORTRESS FINANCE Inc. – L. Baltiņa, advokāta palīdze,

– w imieniu rządu łotewskiego – J. Davidoviča, K. Pommere i S. Zābele, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, T. Suchá i J. Vláčil, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – I. Naglis, I. Rubene, M. Wasmeier i I. Zaloguin w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 lipca 2024 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą"), decyzji ramowej Rady 2005/212/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa (Dz.U. 2005, L 68, s. 49), dyrektywy 2014/42/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz.U. 2014, L 127, s. 39; sprostowanie Dz.U. 2014, L 138, s. 114) oraz zasady pierwszeństwa prawa Unii.

2 Wnioski te zostały złożone w ramach skarg konstytucyjnych wniesionych przez 1Dream OÜ, DS, DL, VS i JG (C-767/22), AZ, 1Dream, Produktech Engineering AG, BBP i Polaris Consulting Ltd (C-49/23) oraz VL, ZS, Lireva Investments LTD, VI i FORTRESS FINANCE Inc. (C-161/23) w przedmiocie zgodności z konstytucją krajowych przepisów dotyczących postępowania w sprawie konfiskaty mienia.

Ramy prawne

Prawo Unii

Decyzja ramowa 2005/212

3 Artykuł 2 ust. 1 decyzji ramowej 2005/212 przewiduje:

„Każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne środki w celu umożliwienia mu konfiskaty, w całości lub w części, narzędzi i korzyści z przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności w wymiarze powyżej jednego roku lub mienia, którego wartość odpowiada takim korzyściom".

Dyrektywa 2014/42

4 Motywy 5, 15, 16, 21 i 22 dyrektywy 2014/42 głoszą:

„(5) Przyjęcie minimalnych zasad doprowadzi do zbliżenia systemów zabezpieczania i konfiskaty mienia obowiązujących w państwach członkowskich, a tym samym zwiększy wzajemne zaufanie i ułatwi skuteczną współpracę transgraniczną.

[…]

(15) Należy wprowadzić możliwość konfiskowania narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa lub mienia, którego wartość odpowiada wartości takich narzędzi lub korzyści, pod warunkiem że w odniesieniu do danego przestępstwa wydany zostanie prawomocny wyrok skazujący. Taki prawomocny wyrok skazujący może również zostać wydany w wyniku postępowania zaocznego. Jeżeli konfiskata nie jest możliwa na podstawie prawomocnego wyroku skazującego, w określonych okolicznościach powinno nadal być możliwe skonfiskowanie narzędzi i korzyści, przynajmniej w przypadku choroby lub ucieczki podejrzanego lub oskarżonego. Jednakże w odniesieniu do przypadków choroby oraz ucieczki możliwość przeprowadzenia w państwach członkowskich postępowania zaocznego byłaby wystarczająca dla spełnienia tego obowiązku. W przypadku ucieczki podejrzanego lub oskarżonego państwa członkowskie powinny podjąć wszelkie uzasadnione działania i mogą wprowadzić obowiązek wezwania danej osoby w związku z postępowaniem w sprawie konfiskaty lub obowiązek powiadomienia jej o takim postępowaniu.

(16) Na użytek niniejszej dyrektywy za chorobę należy uznać przedłużającą się niezdolność podejrzanego lub oskarżonego do uczestniczenia w postępowaniu karnym, w wyniku czego postępowanie to nie może się dalej toczyć w normalnych warunkach. Podejrzani lub oskarżeni mogą zostać wezwani do przedstawienia dowodu choroby, którym może być na przykład zaświadczenie lekarskie, a sąd powinien mieć możliwość odmowy uznania takiego dowodu, jeżeli uzna go za niewystarczający. Nie powinno to mieć wpływu na prawo danej osoby do bycia reprezentowaną w postępowaniu przez pełnomocnika.

[…]

(21) Konfiskata rozszerzona powinna być możliwa, jeżeli sąd jest przekonany, że dane mienie pochodzi z działalności przestępczej. Nie oznacza to konieczności ustalenia, że dane mienie pochodzi z działalności przestępczej. Państwa członkowskie mogą przewidzieć, że wystarczające może być na przykład stwierdzenie przez sąd, w oparciu o ocenę prawdopodobieństwa, lub [racjonalne założenie], że znacznie bardziej prawdopodobne jest, że dane mienie uzyskano z działalności przestępczej niż z działalności innego rodzaju. W tym kontekście sąd musi rozważyć szczególne okoliczności sprawy, w tym fakty i dostępne dowody, w oparciu o które można wydać decyzję o konfiskacie rozszerzonej. Nieproporcjonalność mienia danej osoby do jej legalnych dochodów może stanowić jedną z okoliczności stanowiących podstawę stwierdzenia przez sąd, iż mienie to pochodzi z działalności przestępczej. Państwa członkowskie mogą również wprowadzić wymóg określonego przedziału czasowego, w trakcie którego mienie można uznać za pochodzące z działalności przestępczej.

(22) Niniejsza dyrektywa określa zasady minimalne. Nie uniemożliwia państwom członkowskim wprowadzenia szerszych uprawnień w ich prawie krajowym, na przykład w odniesieniu do ich zasad dotyczących dowodów.

5 Artykuł 1 omawianej dyrektywy stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa określa minimalne zasady dotyczące zabezpieczania mienia w celu ewentualnej późniejszej konfiskaty oraz zasady dotyczące konfiskaty mienia w sprawach karnych.

2. Niniejsza dyrektywa nie narusza procedur, które państwa członkowskie mogą stosować w celu konfiskaty tego mienia”.

6 Artykuł 2 rzeczonej dyrektywy stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

1) »korzyści« oznaczają wszelkie korzyści majątkowe pochodzące, bezpośrednio lub pośrednio, z przestępstwa; mogą one przybierać dowolną formę mienia i obejmują wszelkie korzyści wynikające z ponownego zainwestowania lub przekształcania korzyści bezpośrednich oraz wszelkie wpływy mające wartość;

2) »mienie« oznacza mienie każdego rodzaju, materialne lub niematerialne, ruchome lub nieruchome, oraz dokumenty lub instrumenty prawne potwierdzające prawo do takiego mienia lub prawo z nim związane;

3) »narzędzia« oznaczają każde mienie użyte lub które ma zostać użyte w jakikolwiek sposób, w całości lub w części, do popełnienia przestępstwa lub przestępstw;

4) »konfiskata« oznacza ostateczne pozbawienie mienia orzeczone przez sąd w związku z przestępstwem;

[…]

6) »przestępstwo« oznacza przestępstwo objęte jednym z aktów prawnych wymienionych w art. 3”.

7 Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Konfiskata”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu umożliwienia konfiskaty, w całości lub w części, narzędzi i korzyści lub mienia, którego wartość odpowiada takim narzędziom lub korzyściom, w przypadku wydania prawomocnego wyroku skazującego za przestępstwo, przy czym może być to również wyrok wydany w wyniku postępowania zaocznego.

2. Jeżeli nie jest możliwe przeprowadzenie konfiskaty na podstawie ust. 1, przynajmniej w sytuacji, gdy niemożność ta wynika z choroby lub ucieczki podejrzanego lub oskarżonego, państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu umożliwienia konfiskaty narzędzi i korzyści, w przypadkach gdy wszczęte zostało postępowanie karne w odniesieniu do przestępstwa, które może być źródłem – w sposób bezpośredni lub pośredni – korzyści majątkowych, i takie postępowanie mogło doprowadzić do wydania wyroku skazującego, gdyby podejrzany lub oskarżony był w stanie stanąć przed sądem”.

8 Artykuł 5 dyrektywy 2014/42, zatytułowany „Konfiskata rozszerzona”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie przyjmują niezbędne środki w celu umożliwienia konfiskaty, w całości lub w części, mienia należącego do osoby skazanej za popełnienie przestępstwa, które może być źródłem – w sposób bezpośredni lub pośredni – korzyści majątkowych, w przypadku gdy sąd na podstawie okoliczności sprawy, w tym konkretnych faktów i dostępnych dowodów, takich jak nieproporcjonalna do legalnego dochodu skazanego wartość jego mienia, jest przekonany, że przedmiotowe mienie pochodzi z działalności przestępczej”.

9 Artykuł 6 tej dyrektywy, zatytułowany „Konfiskata w stosunku do osób trzecich”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu umożliwienia konfiskaty korzyści lub innego mienia, którego wartość odpowiada korzyściom, jeżeli takie korzyści lub inne mienie podejrzany lub oskarżony przekazał, bezpośrednio lub pośrednio, osobom trzecim lub jeżeli osoby trzecie nabyły je od podejrzanego lub oskarżonego, przynajmniej w przypadkach, gdy te osoby trzecie wiedziały lub powinny były wiedzieć – na podstawie konkretnych faktów i okoliczności, takich jak przekazanie lub nabycie nieodpłatne lub za kwotę znacznie niższą niż wartość rynkowa danego mienia – że celem przekazania lub nabycia było uniknięcie konfiskaty”.

10 Artykuł 8 ust. 1 i 8 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia osobom, w odniesieniu do których stosuje się środki przewidziane w niniejszej dyrektywie, prawa do wniesienia skutecznego środka zaskarżenia oraz do rzetelnego procesu sądowego w celu umożliwienia im korzystania z przysługujących im praw.

[…]

8. W postępowaniu, o którym mowa w art. 5, osobie, której dotyczy konfiskata, musi przysługiwać rzeczywista możliwość zakwestionowania okoliczności sprawy, w tym konkretnych faktów i dostępnych dowodów, na podstawie których dane mienie uznano za mienie pochodzące z działalności przestępczej.

11 W art. 14 ust. 1 rzeczonej dyrektywy wyjaśniono:

„[…] art. 1 pierwsze cztery tiret, oraz art. 3 decyzji ramowej [2005/212] zostają zastąpione niniejszą dyrektywą w odniesieniu do związanych nią państw członkowskich […]”.

Rozporządzenie (UE) 2018/1805

12 Motyw 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1805 z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie wzajemnego uznawania nakazów zabezpieczenia i nakazów konfiskaty (Dz.U. 2018, L 303, s. 1) głosi:

„Niniejsze rozporządzenie powinno mieć zastosowanie do wszystkich nakazów zabezpieczenia i wszystkich nakazów konfiskaty wydanych w ramach postępowania w sprawach karnych. »Postępowanie w sprawach karnych« to autonomiczne pojęcie prawa Unii, będące przedmiotem wykładni Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, niezależnie od orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Pojęcie to obejmuje zatem wszystkie typy nakazów zabezpieczenia i nakazów konfiskaty wydanych w następstwie postępowania dotyczącego popełnienia przestępstwa, a nie tylko nakazy objęte dyrektywą [2014/42]. Obejmuje ono również inne typy nakazów wydanych bez prawomocnego wyroku skazującego […]”.

Prawo łotewskie

13 Artykuł 92 zdanie pierwsze i drugie Latvijas Republikas Satversme (konstytucji Republiki Łotewskiej, zwanej dalej „konstytucją łotewską”) stanowi:

„Każdy ma prawo do dochodzenia swoich praw i uzasadnionych interesów przed bezstronnym sądem. Każdego uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą”.

14 Artykuł 124 ust. 6 Kriminālprocesa likums (ustawy o postępowaniu karnym) z dnia 21 kwietnia 2005 r. (*Latvijas Vēstnesis*, 2005, nr 74), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą o postępowaniu karnym”), stanowi, że w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem dowody niezgodnego z prawem pochodzenia mienia uznaje się za potwierdzone, jeżeli w trakcie przedstawiania dowodów istnieją podstawy, aby przyjąć, że według wszelkiego prawdopodobieństwa mienie nie pochodzi z legalnych źródeł, lecz z przestępstwa.

15 Artykuł 125 ust. 3 tej ustawy przewiduje, że mienie, które było przedmiotem prania pieniędzy, uznaje się za uzyskane niezgodnie z prawem, jeżeli osoba, przeciwko której prowadzone jest postępowanie karne, nie jest w stanie przedstawić wiarygodnych wyjaśnień co do zgodnego z prawem pochodzenia tego mienia i jeżeli w świetle całokształtu materiału dowodowego organ prowadzący postępowanie ma podstawy, aby przyjąć, że według wszelkiego prawdopodobieństwa mienie nie pochodzi z legalnych źródeł, lecz z przestępstwa.

16 Artykuł 126 ust. 3^1 tej ustawy przewiduje:

„Osoba, wobec której prowadzone jest postępowanie karne, która twierdzi, że mienie nie powinno zostać uznane za uzyskane niezgodnie z prawem, ma obowiązek wykazania, że mienie pochodzi z legalnych źródeł. W przypadku nieudzielenia w wyznaczonym terminie wiarygodnych informacji w przedmiocie zgodnego z prawem pochodzenia mienia, zainteresowana osoba traci możliwość uzyskania naprawienia szkody wyrządzonej ograniczeniami w korzystaniu z tego mienia nałożonymi w ramach postępowania karnego”.

17 Artykuł 626 ust. 1 tej ustawy przewiduje:

„W interesie szybkiego uregulowania spraw majątkowych wynikłych w toku postępowania przygotowawczego oraz przez wzgląd na ekonomię procesową organ prowadzący postępowanie przygotowawcze za zgodą prokuratora nadzorującego to postępowanie lub prokurator może wyłączyć z akt postępowania karnego materiały dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem i wszcząć odrębne postępowanie, z zastrzeżeniem spełnienia następujących przesłanek:

1) całość materiału dowodowego uzasadnia przekonanie, że odebrane lub zajęte mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem lub pochodzi z przestępstwa;

2) wniesienie sprawy karnej do sądu w dającej się przewidzieć przyszłości (w rozsądnym terminie) z obiektywnych przyczyn nie jest możliwe lub może generować nadmierne [i] nieuzasadnione koszty”.

18 Artykuł 627 ust. 1–5 ustawy o postępowaniu karnym stanowi:

„(1) W okolicznościach wskazanych w art. 626 niniejszej ustawy organ prowadzący postępowanie wydaje postanowienie o wszczęciu postępowania w sprawie uzyskania mienia niezgodnie

z prawem oraz o przekazaniu sądowi materiału dowodowego dotyczącego mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.

(2) W postanowieniu tym organ prowadzący postępowanie wskazuje:

1) informacje dotyczące okoliczności, które mogą świadczyć o związku między mieniem a przestępstwem lub przestępczym pochodzeniu mienia, a także informacje o materiałach, które zostały wyłączone z akt postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego, dotyczące uzyskania mienia niezgodnie z prawem;

2) osoby mające związki z mieniem;

3) środki, jakie proponuje w odniesieniu do mienia uzyskanego niezgodnie z prawem;

4) w zależności od przypadku – osobę poszkodowaną.

(3) Postanowienie wraz załącznikami jest przekazywane do rajona (pilsētas) tiesa [(sądu rejonowego)].

(4) Materiały z akt sprawy dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem są objęte tajemnicą postępowania przygotowawczego, zaś dostęp do nich jest zastrzeżony dla organu prowadzącego postępowanie, prokuratora oraz sądu rozpoznającego sprawę. Osoby, o których mowa w art. 628 niniejszej ustawy, mogą uzyskać wgląd do akt postępowania za zgodą organu prowadzącego postępowanie oraz w zakresie określonym przez ten organ.

(5) Na orzeczenie organu prowadzącego postępowanie o oddaleniu wniosku o wgląd do akt postępowania przysługuje zażalenie do rajona (pilsētas) tiesa [(sądu rejonowego)], który ma orzekać w sprawie dotyczącej mienia uzyskanego niezgodnie z prawem. Sąd może uwzględnić lub oddalić zażalenie w całości lub w części. Jego orzeczenie nie podlega zaskarżeniu. Aby rozstrzygnąć, czy wgląd do akt postępowania mógłby naruszać prawa podstawowe jednostek, interes publiczny lub uniemożliwiłby realizację celu postępowania karnego, sąd może żądać wglądu do akt postępowania karnego”.

19 Zgodnie z art. 628 tej ustawy:

„Organ prowadzący postępowanie niezwłocznie przekazuje podejrzanemu lub oskarżonemu oraz osobie, której mienie zostało odebrane lub zajęte odpis orzeczenia, o którym mowa w art. 627, jeżeli przeciwko tym osobom toczy się dane postępowanie karne, lub innej osobie, której przysługuje prawo własności do tego mienia […]”.

20 Ustawą z dnia 7 października 2021 r. (*Latvijas Vēstnesis*, 2021, nr 202) skreślono z dniem 2 listopada 2021 r. słowa „podejrzany lub oskarżony oraz” w art. 628 ustawy o postępowaniu karnym.

21 Zgodnie z art. 630 ustawy o postępowaniu karnym:

„(1) Badając okoliczności dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, sąd orzeka w przedmiocie następujących kwestii:

1) czy mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem lub czy pochodzi ono z przestępstwa;

2) czy istnieją informacje dotyczące właściciela lub prawowitego posiadacza mienia;

3) czy dana osoba ma uzasadnione prawo do mienia;

4) środków odnoszących się do mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.

(2) Jeżeli sąd stwierdzi, że nie został wykazany związek mienia z przestępstwem albo że mienie nie pochodzi z przestępstwa, wydaje orzeczenie kończące postępowanie w sprawie nielegalnego uzyskania mienia".

22 Artykuł 631 ustawy o postępowaniu karnym stanowi w ust. 1, że „[o]rzeczenie sądu podlega zaskarżeniu w ciągu 10 dni do apgabaltiesa [(sądu okręgowego)]" i stanowi w ust. 3, że „[p]o rozpatrzeniu odwołania sąd może uchylić orzeczenie rajona (pilsētas) tiesa [(sądu rejonowego)] i wydać orzeczenie, o którym mowa w art. 630 niniejszej ustawy", przy czym to ostatnie orzeczenie „nie podlega zaskarżeniu".

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Sprawa C-767/22

23 W ramach postępowań karnych wszczętych w latach 2019 i 2020, głównie w sprawie prania na wielką skalę pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej, doszło do zajęcia środków finansowych, instrumentów finansowych i nieruchomości należących do 1Dream, DS, DL, VS i JG.

24 W dniu złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wspomniane postępowania karne nadal znajdowały się na etapie postępowania przygotowawczego.

25 W okresie od 12 marca 2021 r. do 21 lutego 2022 r. organ prowadzący te postępowania wszczął w odniesieniu do tych środków finansowych, instrumentów finansowych i nieruchomości postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem. W tym celu przekazał on materiały z tych postępowań właściwym sądom.

26 W szczególności w odniesieniu do środków finansowych należących do 1Dream w dniu 7 października 2021 r. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (wydział karny sądu okręgowego w Rydze, Łotwa) orzekł w postępowaniu odwoławczym, że środki finansowe 1Dream zostały uzyskane niezgodnie z prawem. W konsekwencji sąd ten postanowił o ich konfiskacie na rzecz skarbu państwa. Postępowania dotyczące aktywów DS, DL, VS i JG zostały zawieszone.

27 W ramach tych postępowań dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem 1Dream, DS, DL, VS i JG zwrócili się, na podstawie art. 627 ust. 4 ustawy o postępowaniu karnym, do organu prowadzącego postępowanie o uzyskanie wglądu do akt postępowania. Ponieważ organ prowadzący postępowanie uwzględnił ich wnioski jedynie częściowo, wspomniane osoby i spółki wniosły zażalenia na jego postanowienia.

28 Uznając, że system przewidziany w art. 627 ust. 4 i 5 ustawy o postępowaniu karnym stawia ich w mniej korzystnej sytuacji w porównaniu z organem prowadzącym postępowanie, 1Dream, DS, DL, VS i JG wnieśli do Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunału konstytucyjnego, Łotwa), będącego sądem odsyłającym, skargi o zbadanie zgodności tych przepisów z konstytucją,

twierdząc, że naruszają one ich prawo do rzetelnego procesu sądowego, zagwarantowanego w art. 92 zdanie pierwsze konstytucji łotewskiej w związku z decyzją ramową 2005/212 i dyrektywą 2014/42.

29 W celu wydania orzeczenia w przedmiocie tych skarg sąd odsyłający zastanawia się w pierwszej kolejności nad możliwością zastosowania decyzji ramowej 2005/212 i dyrektywy 2014/42 do przewidzianego w art. 626 ust. 1 ustawy o postępowaniu karnym postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.

30 Sąd ten wyjaśnia w tym względzie, że przestępstwa ścigane w ramach toczących się postępowań karnych, które są postępowaniami odrębnymi w stosunku do postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, należą do katalogu przestępstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 decyzji ramowej 2005/212 i w art. 3 dyrektywy 2014/42.

31 Wspomniany sąd zwraca również uwagę, że w odróżnieniu od spraw zakończonych wyrokami z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001” (C-234/18, EU:C:2020:221) i z dnia 28 października 2021 r., Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (C-319/19, EU:C:2021:883), postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem jest regulowane normami z zakresu postępowania karnego.

32 Sąd odsyłający zastanawia się również, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 obejmuje konfiskatę mienia również w przypadkach, w których nie ma możliwości wydania wyroku skazującego z powodów innych niż choroba i ucieczka podejrzanego lub oskarżonego.

33 Sąd ten wyjaśnia, że postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem ma na celu zapewnienie szybkiego, skutecznego i efektywnego rozstrzygnięcia kwestii związanych z legalnym pochodzeniem mienia lub jego związkiem z przestępstwem, które pojawiły się na etapie postępowania przygotowawczego. Ustalenie, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, jest dokonywane przez sąd przed stwierdzeniem, że faktycznie doszło do popełnienia przestępstwa, oraz przed wydaniem wyroku skazującego. Ponadto ustalenie to nie ma związku ze stwierdzeniem popełnienia jednego lub większej liczby przestępstw.

34 W związku z tym postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem wszczyna się postanowieniem organu prowadzącego postępowanie, który wyodrębnia z materiałów postępowania karnego materiały dotyczące mienia podlegającego postępowaniu w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, jeżeli organ ten uzna, po pierwsze, że całość materiału dowodowego uzasadnia przekonanie, że mienie to zostało uzyskane niezgodnie z prawem lub pochodzi z przestępstwa, a po drugie, że wniesienie sprawy karnej do sądu w dającej się przewidzieć przyszłości (w rozsądnym terminie) z obiektywnych przyczyn nie jest możliwe lub może generować nadmierne i nieuzasadnione koszty.

35 W tych okolicznościach organ prowadzący postępowanie może zdecydować o wszczęciu postępowania przed sądem, który jedynie ustala, czy mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem lub czy ma ono związek z przestępstwem. Po rozstrzygnięciu tej kwestii przez sąd uznaje się ją za prawomocnie rozstrzygniętą i nie jest ona już rozpatrywana w ramach postępowania karnego, w którym wszczęto postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.

36 Gdyby uznać, że decyzja ramowa 2005/212 lub dyrektywa 2014/42 mają zastosowanie w niniejszej sprawie, sąd odsyłający zastanawia się w drugiej kolejności nad zakresem prawa osoby, której mienie jest przedmiotem postępowaniu w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, do wglądu do materiałów tego postępowania oraz, w stosownym wypadku, nad możliwością utrzymania w mocy skutków prawnych przepisów, które ewentualnie zostałyby przez niego uznane za niezgodne z prawem Unii.

37 W tych okolicznościach Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunał konstytucyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy przepis krajowy, na podstawie którego sąd krajowy rozstrzyga w przedmiocie konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa w odrębnym postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, które to postępowanie toczy się niezależnie od głównego postępowania karnego jeszcze przed stwierdzeniem popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia, i który to przepis jednocześnie przewiduje konfiskatę na podstawie materiałów pochodzących z akt sprawy karnej, jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 2014/42, w szczególności jej art. 4, i decyzji ramowej 2005/212, w szczególności jej art. 2?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: czy przepis dotyczący dostępu do materiałów postępowania dotyczącego mienia uzyskanego niezgodnie z prawem należy uznać za zgodny z prawem do rzetelnego procesu wynikającym z art. 47 Karty i z art. 8 ust. 1 dyrektywy 2014/42?

3) Czy zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby sąd konstytucyjny państwa członkowskiego, który rozpatruje skargę konstytucyjną na przepis krajowy uznany za niezgodny z prawem Unii, stwierdził, że zastosowanie ma zasada pewności prawa i że skutki prawne tego przepisu zostają zachowane w odniesieniu do okresu, w którym przepis ten obowiązywał?”.

Sprawa C-49/23

38 W ramach postępowań karnych wszczętych w latach 2012 i 2020 w sprawie prania pieniędzy na wielką skalę pochodzących z działalności przestępczej doszło do zajęcia nieruchomości należących do AZ oraz środków finansowych, instrumentów finansowych i nieruchomości należących do 1Dream, Produktech Engineering, BBP i Polaris Consulting.

39 W dniu złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wspomniane postępowania karne nadal znajdowały się na etapie postępowania przygotowawczego.

40 W okresie od 9 kwietnia do 8 czerwca 2021 r. organ prowadzący te postępowania wszczął w odniesieniu do tych nieruchomości i tych środków finansowych postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem. W tym celu przekazał on materiały z tych postępowań właściwym sądom.

41 Co się tyczy nieruchomości należących do AZ oraz środków finansowych należących do 1Dream, Produktech Engineering i BBP, wspomniane sądy uznały, że nie zostały one uzyskane niezgodnie z prawem, i umorzyły postępowania. W przypadku środków finansowych należących do Polaris

Consulting właściwy sąd orzekł, że część z nich została uzyskana niezgodnie z prawem. Sąd ten orzekł ich konfiskatę na rzecz skarbu państwa, zaś postępowanie w odniesieniu do pozostałego mienia umorzył.

42 Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (wydział karny sądu okręgowego w Rydze), rozpoznający odwołania od tych orzeczeń, uznał w okresie od 22 lipca do 19 października 2021 r., że wszystkie nieruchomości i środki finansowe będące przedmiotem postępowania głównego, w tym nieruchomości Polaris Consulting, które nie zostały jeszcze skonfiskowane, zostały uzyskane niezgodnie z prawem. Aktywa te zostały zatem skonfiskowane na rzecz skarbu państwa.

43 Ponieważ zgodnie z art. 631 ust. 3 ustawy o postępowaniu karnym orzeczenia Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (wydziału karnego sądu okręgowego w Rydze) nie podlegają zaskarżeniu, AZ, 1Dream, Produktech Engineering, BBP i Polaris Consulting wniosły do Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunału konstytucyjnego), będącego sądem odsyłającym, skargę o zbadanie zgodności przepisów uniemożliwiających wniesienie takiego środka zaskarżenia z konstytucją, twierdząc, że przepisy te naruszają ich prawo do rzetelnego procesu sądowego, zagwarantowane w art. 92 zdanie pierwsze konstytucji łotewskiej w związku z decyzją ramową 2005/212 i dyrektywą 2014/42.

44 W celu wydania orzeczenia w przedmiocie tych skarg sąd odsyłający zastanawia się w pierwszej kolejności nad możliwością zastosowania decyzji ramowej 2005/212 i dyrektywy 2014/42, posługując się taką samą argumentacją jak ta przedstawiona w pkt 29–35 niniejszego wyroku.

45 Gdyby tę decyzję ramową lub tę dyrektywę należało uznać za mające zastosowanie w niniejszej sprawie, sąd odsyłający uważa, że należałoby w drugiej kolejności ustalić, czy art. 47 Karty i art. 8 ust. 6 wspomnianej dyrektywy wymagają zagwarantowania prawa do środka prawnego od orzeczenia w sprawie konfiskaty wydanego po raz pierwszy w postępowaniu odwoławczym, a w razie potrzeby rozważyć możliwość utrzymania w czasie skutków prawnych przepisów, które ewentualnie uznałby za niezgodne z prawem Unii.

46 W tych okolicznościach Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunał konstytucyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy uregulowanie krajowe, na podstawie którego sąd krajowy rozstrzyga w przedmiocie konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa w odrębnym postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, które to postępowanie toczy się niezależnie od głównego postępowania karnego jeszcze przed stwierdzeniem popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia, i które to uregulowanie jednocześnie przewiduje konfiskatę na podstawie materiałów pochodzących z akt sprawy karnej, jest objęte zakresem stosowania dyrektywy 2014/42, w szczególności jej art. 4, i decyzji ramowej 2005/212, w szczególności jej art. 2?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy należy uznać, że pojęcie »nakazu konfiskaty« w rozumieniu dyrektywy 2014/42, w szczególności jej art. 8 ust. 6 zdanie drugie, obejmuje nie tylko orzeczenia sądowe stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę, lecz także orzeczenia kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem?

3) W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie – czy uregulowanie, które nie przewiduje prawa osób związanych z mieniem do zaskarżenia nakazów konfiskaty, jest zgodne z art. 47 Karty i art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42?

4) Czy zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby sąd konstytucyjny państwa członkowskiego, który rozpatruje skargę konstytucyjną na uregulowanie krajowe uznane za niezgodne z prawem Unii, stwierdził, że zastosowanie ma zasada pewności prawa i że skutki prawne tego uregulowania zostają tymczasowo utrzymane w mocy do chwili ustalonej w orzeczeniu sądu konstytucyjnego jako chwila, od której sporny przepis przestanie wywierać skutki?”.

Sprawa C-161/23

47 W ramach postępowań karnych w sprawie prania na wielką skalę pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej doszło do zajęcia środków finansowych i nieruchomości należących do VL, ZS, Lireva Investments, VI i FORTRESS FINANCE.

48 W dniu złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wspomniane postępowania karne nadal znajdowały się na etapie postępowania przygotowawczego.

49 Następnie organ prowadzący te postępowania wszczął postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem w odniesieniu do tych środków finansowych i nieruchomości. W tym celu przekazał on akta materiały z postępowań właściwym sądom.

50 W ramach tych postępowań VL, ZS, Lireva Investments, VI i FORTRESS FINANCE przekazały organowi prowadzącemu postępowanie lub rozpatrującym sprawę sądom informacje na temat legalności pochodzenia ich aktywów. W prawomocnych orzeczeniach wydanych we wszystkich postępowaniach w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem sądy te stwierdziły, że środki finansowe i nieruchomości rozpatrywane w postępowaniu głównym zostały uzyskane niezgodnie z prawem. Owe środki finansowe i nieruchomości zostały zatem skonfiskowane na rzecz skarbu państwa.

51 Uznając, że reguły dowodowe określone w art. 124 ust. 6, art. 125 ust. 3 i art. 126 ust. 3 pkt 1 ustawy o postępowaniu karnym nie gwarantują równości stron w postępowaniu karnym i naruszają zasadę domniemania niewinności, VL, ZS, Lireva Investments, VI i FORTRESS FINANCE złożyli do Latvijas Republikas Satversmes tiesa (sądu konstytucyjnego), będącego sądem odsyłającym, skargi o zbadanie zgodności z tych przepisów konstytucją, twierdząc, że naruszają one ich prawo do rzetelnego procesu sądowego i zasadę domniemania niewinności, zagwarantowane w art. 92 zdanie pierwsze i drugie łotewskiej konstytucji, w świetle decyzji ramowej 2005/212 i dyrektywy 2014/42.

52 W celu wydania orzeczenia w przedmiocie tych skarg sąd odsyłający zastanawia się w pierwszej kolejności nad możliwością zastosowania decyzji ramowej 2005/212 i dyrektywy 2014/42, posługując się taką samą argumentacją jak ta streszczona w pkt 29–35 niniejszego wyroku.

53 Gdyby tę decyzję ramową lub tę dyrektywę należało uznać za mające zastosowanie w niniejszej sprawie, sąd odsyłający uważa, że należałoby w drugiej kolejności ustalić, czy reguły dowodowe mające zastosowanie w postępowaniu w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem są

zgodne z prawami zagwarantowanymi w art. 47 i 48 Karty i art. 8 ust. 1 wspomnianej dyrektywy, a w razie potrzeby rozważyć możliwość utrzymania w czasie skutków prawnych przepisów, które ewentualnie uznałby za niezgodne z prawem Unii.

54 W tych okolicznościach Latvijas Republikas Satversmes tiesa (trybunał konstytucyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy uregulowanie krajowe, na podstawie którego sąd krajowy rozstrzyga w przedmiocie konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa w odrębnym postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, które to postępowanie toczy się niezależnie od głównego postępowania karnego jeszcze przed stwierdzeniem popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia, i które to uregulowanie jednocześnie przewiduje konfiskatę na podstawie materiałów pochodzących z akt sprawy karnej, jest objęte zakresem stosowania dyrektywy 2014/42, w szczególności art. 4 tej dyrektywy, i decyzji ramowej 2005/212, w szczególności art. 2 tej decyzji ramowej?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze – czy krajowe uregulowanie dotyczące dowodu na przestępcze pochodzenie mienia w postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, takie jak to ustanowione w spornych przepisach, może być uznane za zgodne z prawem do rzetelnego procesu sądowego ustanowionym w art. 47 i 48 Karty oraz art. 8 ust. 1 dyrektywy 2014/42?

3) Czy zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby sąd konstytucyjny państwa członkowskiego, który rozpatruje skargę konstytucyjną na uregulowanie krajowe uznane za niezgodne z prawem Unii, stwierdził, że zastosowanie ma zasada pewności prawa i że skutki prawne tego uregulowania zostają utrzymane w odniesieniu do okresu, w którym uregulowanie to obowiązywało?”.

55 Ze względu na powiązanie spraw C-767/22, C-49/23 i C-161/23 należy je połączyć do celów wydania wyroku.

Okoliczności faktyczne zaistniałe po złożeniu wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

56 Już po wniesieniu niniejszych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym IV zwrócił się do sądu odsyłającego z wnioskiem o wyjaśnienie bądź uzupełnienie pytań prejudycjalnych zadanych Trybunałowi ze względu na okoliczność, że postępowanie karne, które doprowadziło do konfiskaty jego mienia, zostało zakończone bez stwierdzenia jego winy.

57 Postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2024 r., które przekazano Trybunałowi w dniu 9 września 2024 r. sąd odsyłający oddalił ten wniosek. Przypomniał, że wskazał już Trybunałowi, iż postępowanie w sprawie mienie uzyskanego niezgodnie z prawem jest postępowaniem niezależnym i odrębnym od postępowania karnego, w związku z czym wynik pierwszego nie zależy od wyniku drugiego. W związku z tym, w myśl tego postanowienia, Trybunał został poinformowany, że postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem może zakończyć się konfiskatą, nawet jeżeli postępowanie karne zostanie następnie umorzone z powodu braku dowodów. Wreszcie w powyższym postanowieniu sąd odsyłający dodał, że okoliczności, na które powołał się VI, nie stanowią nowego elementu.

W przedmiocie wniosków o otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo

58 Pismami złożonymi w sekretariacie Trybunału, odpowiednio, w dniu 26 sierpnia i 4 września 2024 r. JG i VL wnieśli o otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo.

59 Na poparcie tych wniosków JG i VL podnoszą, że opinia rzecznika generalnego odnosi się do informacji, które nie były przedmiotem dyskusji przed Trybunałem i które mogą mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie, jakie Trybunał ma wydać w niniejszych sprawach.

60 JG odnosi się, po pierwsze, do pewnych kwestii przedstawionych w tej opinii w celu dokonania wykładni art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42, co do których zainteresowane strony nie miały okazji się wypowiedzieć. Po drugie, JG podnosi, że wykładnia tego przepisu może mieć również wpływ na wykładnię dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1260 z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie odzyskiwania i konfiskaty mienia (Dz.U. L, 2024/1260). Tymczasem przyjęcie tej dyrektywy, które nastąpiło po rozprawie, stanowi nową okoliczność.

61 VL twierdzi z kolei, że postępowanie karne wszczęte przeciwko niemu zostało umorzone bez stwierdzenia jego winy. Zdaniem VL należałoby omówić skutki prawne, jakie należy wyciągnąć z okoliczności, że postępowanie karne przeciwko sprawcy przestępstwa może zostać umorzone w sytuacji, gdy doszło już do konfiskaty mienia w ramach wszczętego w toku tego postępowania karnego postępowania dotyczącego mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.

62 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 83 regulaminu postępowania Trybunał może w każdej chwili, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, postanowić o otwarciu ustnego etapu postępowania na nowo, w szczególności jeżeli uzna, że okoliczności zawisłej przed nim sprawy nie są wystarczająco wyjaśnione, lub jeśli po zamknięciu ustnego etapu postępowania strona przedstawiła nowy fakt mogący mieć decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia Trybunału, lub też jeśli sprawa ma zostać rozstrzygnięta na podstawie argumentu, który nie był jeszcze przedmiotem dyskusji.

63 Przypomnieć również należy, że statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz regulamin postępowania nie dają stronom możliwości przedkładania uwag w odpowiedzi na opinię przedstawioną przez rzecznika generalnego (wyrok z dnia 31 stycznia 2023 r., Puig Gordi i in., C-158/21, EU:C:2023:57, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

64 Ponadto na podstawie art. 252 akapit drugi TFUE rzecznik generalny przedstawia publicznie, przy zachowaniu całkowitej bezstronności i niezależności, uzasadnioną opinię w sprawach, które zgodnie ze statutem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wymagają jego zaangażowania. Trybunał nie jest związany ani tą opinią, ani uzasadnieniem, w oparciu o które rzecznik generalny dochodzi do zawartych w opinii wniosków. W konsekwencji okoliczność, że jedna ze stron nie zgadza się z opinią rzecznika generalnego, bez względu na to, jakie kwestie poruszono w tej opinii, nie może sama w sobie stanowić uzasadnienia dla otwarcia ustnego etapu postępowania na nowo (wyrok z dnia 31 stycznia 2023 r., Puig Gordi i in., C-158/21, EU:C:2023:57, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

65 W niniejszej sprawie należy zauważyć, po pierwsze, że okoliczności, na które powołał się JG na poparcie jego wniosku o otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo, nie stanowią argumentów, które nie były przedmiotem dyskusji przed Trybunałem i na podstawie których ma zapaść rozstrzygnięcie w niniejszych sprawach. W szczególności na wspólnej dla tych spraw rozprawie, w której uczestniczył JG, zainteresowane strony mogły przedstawić kwestie prawne,

które uznały za istotne dla umożliwienia Trybunałowi udzielenia odpowiedzi na pytania zadane przez sąd odsyłający, w tym również na pytanie dotyczące wykładni art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42. W szczególności przepis ten był przedmiotem pytania Trybunału, na które zainteresowane strony zostały poproszone o udzielenie odpowiedzi na rozprawie. Po drugie, co się tyczy argumentu JG dotyczącego dyrektywy 2024/1260, należy przede wszystkim zauważyć, że dyrektywa ta nie została przywołana w żadnym z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Ponadto, w myśl jej art. 33, termin transpozycji tej dyrektywy upływa w dniu 23 listopada 2026 r., wobec czego sąd odsyłający winien w stosownym przypadku zwrócić się do Trybunału z wnioskiem dotyczącym konkretnie tej dyrektywy i ewentualnych skutków, jaki wywierają jej przepisy.

66 Co się tyczy okoliczności przedstawionych przez VL, należy zauważyć, podobnie jak uczynił to sąd odsyłający, że informacje przekazane przez ten sąd wskazywały, już w chwili złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie C-161/23, na okoliczność, że postępowanie karne wszczęte przeciwko domniemanym sprawcom przestępstwa może być kontynuowane w trakcie postępowania dotyczącego mienia uzyskanego niezgodnie z prawem i doprowadzić do umorzenia tego postępowania bez skazania tego sprawcy, podczas gdy postępowanie dotyczące tego mienia może w międzyczasie doprowadzić do jego konfiskaty. Wynika z tego, że zainteresowane strony miały możliwość przedstawienia swojego stanowiska w tym zakresie.

67 Wreszcie w ocenie Trybunału dysponuje on wszystkimi informacjami niezbędnymi do wydania orzeczenia.

68 W świetle powyższych rozważań Trybunał uznaje, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, że nie zachodzi potrzeba otwarcia ustnego etapu postępowania na nowo.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszych w sprawach C-767/22, C-49/23 i C-161/23

69 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania, wyprowadzając z ogółu informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu [wyrok z dnia 29 lipca 2024 r., CU i ND (Pomoc społeczna – dyskryminacja pośrednia), C-112/22 i C-223/22, EU:C:2024:636, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo].

70 W tym względzie z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, iż uregulowanie krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym jest objęte krajowymi przepisami z zakresu postępowania karnego i przewiduje, w przypadku wszczęcia postępowania karnego przeciwko danej osobie w sprawie przestępstwa, ale gdy wniesienie sprawy karnej do sądu w dającej się przewidzieć przyszłości (w rozsądnym terminie) z obiektywnych przyczyn nie jest możliwe lub może generować nadmierne i nieuzasadnione koszty, możliwość wszczęcia postępowania karnego w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, które może prowadzić do konfiskaty tego mienia. Zgodnie z tym samym uregulowaniem właściwy sąd może

orzec konfiskatę mienia, jeżeli okaże się, że mienie to zostało nabyte niezgodnie z prawem lub ma ono związek z przestępstwem. Postępowanie to nie ma jednak na celu stwierdzenia popełnienia przestępstwa, w odniesieniu do którego wszczęto to postępowanie karne, i nie opiera się na stwierdzeniu przez sąd prowadzący wspomniane postępowanie karne, że takie przestępstwo faktycznie zostało popełnione.

71 W świetle powyższych rozważań należy zatem stwierdzić, że poprzez pytania pierwsze w sprawach C-767/22, C-49/23 i C-161/23, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy decyzję ramową 2005/212 i dyrektywę 2014/42 należy interpretować w ten sposób, że zakresem stosowania tych aktów jest objęte uregulowanie krajowe, które przewiduje możliwość, w toku postępowania karnego mającego na celu ustalenie, czy dana osoba popełniła przestępstwo, wszczęcia postępowania mającego na celu konfiskatę, na podstawie informacji zawartych w materiałach postępowania karnego, mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, w przypadku gdy samo postępowanie w sprawie konfiskaty nie ma na celu ustalenia, że takie przestępstwo zostało popełnione, i gdy żaden powód związany z chorobą lub ucieczką tej osoby nie stoi na przeszkodzie stawiennictwu tej osoby przed sądem.

72 W tym względzie należy przypomnieć, że decyzja ramowa 2005/212 i dyrektywa 2014/42, która zgodnie ze swoim art. 14 ust. 1 zastępuje niektóre przepisy tej decyzji ramowej, są aktami przyjętymi w dziedzinie współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych (zob. podobnie wyroki: z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, pkt 52, 53; a także z dnia 28 października 2021 r., Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, pkt 32, 33).

73 Akty te zobowiązują państwa członkowskie do ustanowienia wspólnych minimalnych zasad konfiskaty narzędzi i korzyści pozostających w związku z przestępstwami, w szczególności w celu ułatwienia wzajemnego uznawania nakazów sądowych o konfiskacie wydanych w ramach postępowania karnego (zob. podobnie wyroki: z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, pkt 56; a także z dnia 28 października 2021 r., Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, pkt 36).

74 W tym celu art. 2 ust. 1 decyzji ramowej 2005/212 i art. 4–6 dyrektywy 2014/42 zobowiązują państwa członkowskie do wprowadzenia instytucji takiej konfiskaty w określonych sytuacjach (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 października 2021 r., Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 i C-863/19, EU:C:2021:864, pkt 48).

75 Należy zauważyć, że przypadki te, jak wyjaśnia brzmienie przepisów, o których mowa w poprzednim punkcie niniejszego wyroku, zakładają istnienie związku między konfiskatą a przestępstwem. W tym względzie pojęcie „konfiskaty” zostało zdefiniowane w art. 2 pkt 4 tej dyrektywy jako „ostateczne pozbawienie mienia orzeczone przez sąd w związku z przestępstwem”.

76 Wobec tego decyzja ramowa 2005/212 i dyrektywa 2014/42 znajdują zastosowanie tylko do tego rodzaju sytuacji. Takie ograniczenie zakresu stosowania tej dyrektywy znajduje ponadto potwierdzenie w motywie 13 rozporządzenia 2018/1805, z którego wynika, że w odróżnieniu od tego rozporządzenia nakazy objęte zakresem stosowania dyrektywy 2014/42 nie mają obejmować wszystkich nakazów konfiskaty wydanych w wyniku postępowania dotyczącego przestępstwa.

77 W tym kontekście należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywy 2014/42 w związku z jej motywami 5 i 22 dyrektywa 2014/42 określa minimalne zasady dotyczące w szczególności konfiskaty mienia w sprawach karnych.

78 Po drugie, Trybunał orzekł, iż uregulowanie krajowe w sprawie konfiskaty narzędzi i korzyści pochodzących z bezprawnych działań zarządzonej przez sąd państwa członkowskiego w ramach lub w następstwie postępowania, które nie dotyczy stwierdzenia popełnienia jednego lub kilku przestępstw, nie jest objęte minimalnymi zasadami ustanowionymi w decyzji ramowej 2005/212 i w dyrektywie 2014/42 (zob. podobnie wyroki: z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, pkt 57, 62; z dnia 28 października 2021 r., Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, pkt 37, 39, 41; a także z dnia 9 marca 2023 r., Otdel „Mitnichesko razsledvane i razuznavane”, C-752/21, EU:C:2023:179, pkt 40).

79 W szczególności zakresem stosowania tych aktów nie jest objęte postępowanie krajowe, które mimo iż zostało wszczęte na podstawie informacji o tym, że danej osobie zarzuca się popełnienie określonych przestępstw, ma na celu wyłącznie ustalenie, czy mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, i jest prowadzone w sposób niezależny od ewentualnego postępowania karnego wszczętego przeciwko domniemanemu sprawcy przestępstw oraz niezależny od wyniku takiego postępowania, w szczególności od ewentualnego skazania tego sprawcy (zob. podobnie wyroki: z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, pkt 60; a także z dnia 28 października 2021 r., Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, pkt 38).

80 Z powyższych rozważań wynika, że nie można uznać za regulowane decyzją ramową 2005/212 lub dyrektywą 2014/42 postępowania, które – choć przewidziane w krajowych przepisach z zakresu postępowania karnego – ma na celu wyłącznie ustalenie, czy mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, na podstawie informacji pochodzących z materiałów postępowania w sprawie stwierdzenia popełnienia jednego lub kilku przestępstw, których dotyczą te akty, w sytuacji gdy sąd, przed którym toczy się postępowanie w sprawie konfiskaty, nie jest uprawniony w ramach tego postępowania do stwierdzenia, że faktycznie doszło do popełnienia takiego przestępstwa i gdy tego takiego stwierdzenia nie dokonano w toku tego drugiego postępowania.

81 Po pierwsze bowiem, o ile okoliczność, że postępowanie w sprawie konfiskaty jest uregulowane w krajowych przepisach z zakresu postępowania karnego, może oczywiście stanowić wskazówkę co do istnienia koniecznego związku między postępowaniem w sprawie konfiskaty a stwierdzeniem popełnienia przestępstwa, o tyle okoliczność ta sama w sobie nie jest rozstrzygająca dla uznania, że takie postępowanie w sprawie konfiskaty jest objęte zakresem stosowania decyzji ramowej 2005/212 lub dyrektywy 2014/42.

82 Po drugie, art. 4 ust. 2 tej dyrektywy nie podważa wyłączenia z zakresu stosowania decyzji ramowej 2005/212 i dyrektywy 2014/42 postępowania w sprawie konfiskaty mającego na celu wyłącznie ustalenie, czy mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, przy braku możliwości stwierdzenia przez sąd rozpatrujący sprawę, że doszło do popełniania przestępstwa i w braku uprzedniego stwierdzenia popełnienia takiego przestępstwa.

83 W tym względzie przepis ten stanowi, że jeżeli nie jest możliwe przeprowadzenie konfiskaty na podstawie art. 4 ust. 1 dyrektywy 2014/42, przynajmniej w sytuacji, gdy niemożność ta wynika z choroby lub ucieczki podejrzanego lub oskarżonego, państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu umożliwienia konfiskaty narzędzi i korzyści, w przypadkach gdy

wszczęte zostało postępowanie karne w odniesieniu do przestępstwa, które może być źródłem – w sposób bezpośredni lub pośredni – korzyści majątkowych, i takie postępowanie mogłoby doprowadzić do wydania wyroku skazującego, gdyby podejrzany lub oskarżony był w stanie stanąć przed sądem.

84 Jak wskazał rzecznik generalny w pkt 27 opinii, okoliczności, w których art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 zobowiązuje państwa członkowskie do przyjęcia środków zezwalających na umożliwiających konfiskatę, są określone inaczej niż okoliczności przewidziane w art. 4 ust. 1 dyrektywy 2014/42.

85 Ten ostatni przepis dotyczy bowiem konfiskaty narzędzi i korzyści należących do podejrzanego lub oskarżonego bądź mienia, którego wartość odpowiada takim narzędziom lub korzyściom, które zostały użyte do popełnienia przestępstwa lub pochodzą z przestępstwa, w przypadku wydania prawomocnego wyroku skazującego podejrzanego lub oskarżonego za to przestępstwo [zob. podobnie wyroki: z dnia 21 października 2021 r., Okrazhna prokuratura – Varna (C-845/19 i C-863/19, EU:C:2021:864, pkt 55); a także z dnia 12 maja 2022 r., RR i JG (Zabezpieczenie mienia osób trzecich), C-505/20, EU:C:2022:376, pkt 50].

86 Natomiast art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 dotyczy, jak wynika z jej motywu 15, przypadku, w którym takie skazanie nie jest możliwe ze względu na niestawiennictwo podejrzanego lub oskarżonego w pewnych okolicznościach, przynajmniej w przypadku choroby i ucieczki tego podejrzanego lub oskarżonego, lecz zostało wszczęte postępowanie karne dotyczące przestępstwa, które może być źródłem – w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści majątkowych i takie postępowanie mogło doprowadzić do wydania wyroku skazującego, gdyby ów podejrzany lub oskarżony był w stanie stawić się przed sądem.

87 Z powyższego wynika, że instytucja konfiskaty przewidziana w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42, chociaż dotyczy „narzędzi” i „korzyści” w rozumieniu art. 2 pkt 1 i 3 tej dyrektywy, wymaga, nawet niezależnie od ewentualnego skazania sprawcy przestępstwa, aby sąd orzekający konfiskatę mógł ocenić, czy faktycznie doszło do popełnienia przestępstwa.

88 W związku z tym art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 nie dotyczy postępowania takiego jak rozpatrywane w sporze w postępowaniu głównym, które pozwala na szybkie orzeczenie konfiskaty, lecz którego przedmiotem nie jest stwierdzenie popełnienia przestępstwa.

89 W świetle powyższych rozważań na pytania pierwsze w sprawach C-767/22, C-49/23 i C-161/23 należy udzielić następującej odpowiedzi: decyzję ramową 2005/212 i dyrektywę 2014/42 należy interpretować w ten sposób, że zakresem stosowania tych aktów nie jest objęte uregulowanie krajowe, które przewiduje możliwość, w toku postępowania karnego mającego na celu ustalenie, czy dana osoba popełniła przestępstwo, wszczęcia postępowania mającego na celu konfiskatę, na podstawie informacji zawartych w materiałach postępowania karnego, mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, w przypadku gdy samo postępowanie w sprawie konfiskaty nie ma na celu ustalenia, że takie przestępstwo zostało popełnione, i gdy żaden powód związany z chorobą lub ucieczką tej osoby nie stoi na przeszkodzie stawiennictwu tej osoby przed sądem.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego w sprawach C-767/22, C-49/23 i C-161/23 oraz pytania czwartego w sprawie C-49/23

90 Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pytania pierwsze w sprawach C-767/22, C-49/23 i C-161/23 nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pozostałe pytania w tych sprawach, które zostały zadane Trybunałowi na wypadek udzielenia na te pierwsze pytania odpowiedzi twierdzącej, bez uszczerbku dla możliwości stwierdzenia przez sąd odsyłający ewentualnego zastosowania do postępowań głównych dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. 2012, L 142, s. 1) i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1).

W przedmiocie kosztów

91 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) **Sprawy C-767/22, C-49/23 i C-161/23 zostają połączone do celów wydania wyroku.**

2) **Decyzję ramową Rady 2005/212/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa oraz dyrektywę 2014/42/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   zakresem stosowania tych aktów nie jest objęte uregulowanie krajowe, które przewiduje możliwość, w toku postępowania karnego mającego na celu ustalenie, czy dana osoba popełniła przestępstwo, wszczęcia postępowania mającego na celu konfiskatę, na podstawie informacji zawartych w materiałach postępowania karnego, mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, w przypadku gdy samo postępowanie w sprawie konfiskaty nie ma na celu ustalenia, że takie przestępstwo zostało popełnione, i gdy żaden powód związany z chorobą lub ucieczką tej osoby nie stoi na przeszkodzie stawiennictwu tej osoby przed sądem.

Podpisy